

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**İKİNCİ BÖLÜM
KARAR****ŞEHMUS ALTUĞRUL BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2017/38317
Karar Tarihi : 13/1/2021

Başkan : Kadir ÖZKAYA
Üyeler : Engin YILDIRIM
Celal Mümtaz AKINCI
Rıdvan GÜLEÇ
Basri BAĞCI
Raportörler : Ömer MENCİK
Ayhan KILIÇ
Başvurucu : Şehmus ALTUĞRUL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yüksek lisans eğitiminin geçersiz sayılması nedeniyle eğitim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/11/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. 1990 doğumlu olan başvurucu, lisans eğitimini Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesinde başarı ile tamamlamıştır.

10. Başvurucu; Dicle Üniversitesi (Üniversite) Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürliğünün (Enstitü) Kürt Dili ve Kültürü Ana Bilim Dalında açtığı ve 30'unu *Zazaki lehçesine*, 120'sini *Kurmanci lehçesine* tahsis ettiği toplam 150 kişilik tezsiz yüksek lisans eğitim programına öğrenci alımı için yapılan sınava başvurmuştur.

11. Söz konusu sınavın 21/1/2013 tarihinde yapılacağı Enstitünün internet sitesinde duyurulmuş ancak sınav sorularının internette sınav öncesi yayımlanması nedeniyle sınavın 21/1/2013 tarihinden bir gün sonra yapılmasına karar verilmiştir. Sınav 22/1/2013 tarihinde yapılmış ve başvurucu da sınava katılmıştır. Başarılı olan başvurucu, anılan yüksek lisans programının *Kurmanci lehçesine* kaydını yaptırmıştır.

12. 22/1/2013 tarihinde yapılan sınava yönelik olarak 1/2/2013 tarihinde bir iptal davası açılmıştır. Aynı davada işlemin yürütmesinin durdurulması da istenmiştir. Öncelikle Diyarbakır 1. İdare Mahkemesi sınava ilişkin olarak 9/7/2013 tarihinde yürütmeyi durdurma kararı almış ve anılan karar 29/7/2013 tarihinde ilgili idareye tebliğ edilmiştir. Yürütmeceyi durdurma kararna idarece yapılan itiraz ise Diyarbakır Bölge İdare Mahkemesince 19/8/2013 tarihinde reddedilmiş ve bu karar idareye 29/8/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir. Ancak Üniversite söz konusu kararın gereğini yerine getirmemiştir.

13. Üniversite, başvurunun da aralarında bulunduğu öğrencilere gerekli dersleri vererek başarılı olanların yüksek lisans programını 29/7/2013 tarihinde tamamlamalarını sağlamıştır.

14. Başvurucu, eğitimini tamamladıktan sonra Diyarbakır 1. İdare Mahkemesi 26/9/2013 tarihinde sınav işleminin iptaline karar vermiştir. İlk derece mahkemesi; kararında ilgili idarenin sınavın ertelenmesi duyurusunda yaptığı çelişkili açıklamaların bir belirsizliğe neden olduğunu, erteleme kararından sonra usulüne uygun bir ilan yapıp sınavın tekrarlanması gerekirken bunun yapılmadığını belirtmiştir. İlk derece mahkemesi ayrıca kişilere eşit yarışma imkânının tanınmadığını, belirsizlik ortamında sınavın tekrar edildiğini kabul etmiş ve sınavın iptaline karar vermiştir.

15. Anılan kararın temyiz edilmesi üzerine Danıştay Sekizinci Dairesince 10/9/2015 tarihinde onama kararı verilmiş, Danıştay kararına karşı yapılan karar düzeltme talebi de aynı Dairece reddedilmiştir.

16. Üniversitenin sağladığı imkân ile eğitimine devam eden ve yüksek lisans eğitimini tamamlayan başvurucu, adına diploma ya da mezuniyet belgesi verilmesi talebiyle 16/11/2015 tarihinde Üniversiteye başvurmuştur.

17. Başvurucunun diploma ya da mezuniyet belgesi verilmesi talebiyle yaptığı başvuru, yüksek lisans programına ilişkin işlemlerin mahkeme kararı ile iptal edildiği belirtmek suretiyle Enstitüsü tarafından 11/1/2016 tarihinde reddedilmiştir. Başvurucu ret işleminin iptali talebiyle Diyarbakır 2. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) 9/3/2016 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde, diploma almaya hak kazandığı hâlde haksız ve dayanaksız olarak diplomasının verilmediğini ileri sürmüştür. Başvurucu, derse devam zorunluluğu bulunan eğitimini emek vererek ve masraf yaparak tamamladığını ancak diplomasının verilmemesi nedeniyle bu eğitimden elde edeceği tüm faydalardan mahrum kaldığını belirtmiştir. Söz konusu sınavın iptali kararının ortaya çıkmasında hiçbir kusurunun bulunmadığını vurgulayan başvurucu; tüm kusurun idareye ait olduğunu, buna rağmen

mağdur edildiğini ifade etmiştir. Başvurucu ayrıca eğitimini tamamlamış olması sebebiyle mahkeme kararının uygulanmasının imkânsız hâle geldiğini savunmuştur. Başvurucu son olarak mahkeme kararının uygulanmasının ölçülü olması, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini ihlal etmemesi gerektiğine işaret etmiş; diplomasının iptal edilmesinin kazanılmış haklarını ve hukuki güvenlik ilkesini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

18. Mahkeme, başvurunun açtığı davayı 27/10/2016 tarihinde reddetmiştir. Kararın gerekçesinde;

i. Diyarbakır 1. İdare Mahkemesinin 29/7/2013 tarihli sınavın yürütmesinin durdurulması kararına yapılan itirazın Bölge İdare Mahkemesince reddedilmesinden sonra idarenin bu kararı uygulaması yükümlülüğünün doğduğu belirtilmiştir.

ii. Bu kapsamda (1) söz konusu sınava usule uygun bir şekilde başvuru yapan tüm adayların yeniden düzenlenecek bir sınava alınması, (2) bu sınavda başarılı olanların bahsi geçen eğitim programına kaydının yapılması, (3) bu uygulama sürecinde söz konusu programa kaydolun öğrencilerin ise anılan program ile ilişkilerinin kesilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

iii. Davalı idare tarafından hareketsiz kalınarak başvurunun programı tamamlamasının sağlanması eleştiri konusu yapılmıştır. İdarenin yargı kararının uygulanması hususunda hareketsiz kalması sonucunda "*giriş koşullarını taşımadığı açıkça görülen eğitim programına devam etmiş olan davacunun*" söz konusu eğitim programına devam etmesinin sınava girememiş diğer kişilerin haklarını etkileyeceğinden öğrenci statüsünün kazanılmış hak olarak kabulüne olanak bulunmadığı vurgulanmıştır. Söz konusu dönemde gerçekleştirilen eğitimi başarılı bir şekilde tamamlamış olsa bile başvurucuya diploma verilmesinin hukuki dayanaktan yoksun olacağı kabul edilmiştir.

iv. Başvurunun usulüne uygun bir şekilde gerçekleştirilecek yeni bir giriş sınavında tekrar başarılı olması durumunda ise *yasal dayanaktan yoksun* olarak tanımlanan eğitim dönemindeki *başarılı sayılma* hususunun kazanılmış hak sayılabileceği ifade edilmiş, bu durumda başvurucuya giriş koşullarını daha sonra tamamladığı programı bitirdiği kabul edilerek diploma verilebileceği belirtilmiştir.

19. Başvurunun anılan karara karşı benzer gerekçelerle yapmış olduğu istinaf başvurusu Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesince 26/9/2017 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

20. Başvurucu, karardan 18/10/2017 tarihinde haberdar olmuş; 17/11/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

21. 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun "*Diploma alma, ders kredilerinin hesaplanması, öğrencilik haklarından yararlanma ve sınavlar*" kenar başlıklı 44. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"a. Yükseköğretim kurumlarının önlisans, lisans ve lisansüstü düzeyindeki diploma programlarına kayıtlı öğrenciler, bu madde hükümlerine göre belirlenen ders kredileri ve diğer yükümlülükleri başarı ile tamamlamaları halinde; önlisans, lisans, yüksek lisans veya doktora diploması alır..."

22. 1/7/1996 tarihli ve 22683 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren mülga Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

” a) (Değişik: RG-02/06/2007-26540) Yüksek lisans programına başvurabilmek için adayların bir lisans diplomasına sahip olmaları ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından merkezi olarak yapılan Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitim Giriş Sınavından (ALES) başvurduğu programın puan türünde 55 standart puandan az olmamak koşuluyla ilgili senatoca belirlenecek ALES standart puanına sahip olmaları gerekir. Yüksek lisans programlarına öğrenci kabulünde, ALES puanı yanı sıra gerekirse, lisans not ortalaması ve mülakat sonucu da değerlendirilebilir. Bu değerlendirmeye ilişkin hususlar ile başvuru için adayların sağlaması gereken diğer belgeler (referans mektubu, neden yüksek lisans yapmak istediğini belirten kompozisyon, uluslararası standart sınavlar vb.) ve hangi düzeyde yabancı dil bilgisi gerektiği, ilgili senato tarafından düzenlenen yönetmelikle belirlenir. ALES puanının %50’den az olmamak koşuluyla ne kadar ağırlıkla değerlendirilmeye alınacağı, ilgili senato tarafından belirlenir. İlgili üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü, yalnız ALES puanı ile de öğrenci kabul edebilir. Ancak Güzel Sanatlar Fakülteleri ile Konservatuvarlara öğrenci kabulünde ALES’e girmiş olma koşulu aranmaz. (Ek cümle:RG-11/11/2012-28464) Tezsiz yüksek lisans programlarına öğrenci kabulünde, ALES notu getirme şartı ve ALES taban puanı üniversite senatolarınca belirlenir...”

23. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 28. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“1. Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez.”

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Mahkemenin 13/1/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelemiş gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

25. Başvurucu, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü’nün Kürt Dili ve Kültürü Ana Bilim Dalında açtığı yüksek lisans eğitim programını başarıyla tamamladığını ancak yüksek lisansa giriş sınavının İdare Mahkemesince iptal edildiği gerekçe gösterilerek tarafına diploma verilmediğini belirtmiştir. Başvurucu ayrıca sınavın iptal edilmesine ilişkin süreçte herhangi bir şekilde haberdar olmadığını, sınava ilişkin yargusal anlamda bir karar verilmeden eğitimini tüm yükümlülüklerini yerine getirerek tamamladığını ve diploma almaya hak kazandığını ifade etmiştir.

26. Bundan başka başvurucu; eğitimini tamamlaması ile birlikte diploma almaya hak kazandığını, bu durumun bir kazanılmış hak olduğunu, kendisine atfedilebilecek bir kusur olmamasına rağmen diplomasının verilmemesi ileri sürmüştür. Son olarak başvurucu 2015 yılında girmiş olduğu Kamu Personel Seçme Sınavı’nda (KPSS) Kürt dili ve kültürü alanında Türkiye birincisi olduğunu ancak diplomasının verilmemesi nedeniyle atanma talebinde bulunamadığını iddia etmiştir. Tüm bu nedenlerle başvurucu, eğitim hakkının ihlal edildiğini savunmuştur.

27. Bakanlık görüşünde, öncelikle olağan başvuru yollarının tüketilip tüketilmediği noktasında bir açıklama yapılmıştır. Bakanlığa göre yüksek lisans eğitimini tamamlaması sonrasında başvurucuya diploma verilmemesi ile eğitim hakkına yönelik olarak gerçekleşen müdahalede başvurucuya atfedilebilir bir kusurun bulunmadığının kabul edilmesi durumunda Anayasa'nın 125. maddesi gereğince oluşan zararın tazmini gündeme gelecektir. Bu zararın tazmini ise ancak idari yargıda açılacak tam yargı davası ile mümkün olacaktır.

28. Bakanlığa göre ayrıca tam yargı davasının olumlu sonuçlanması için iptal davasının ne şekilde sonuçlandırıldığının bir önemi yoktur. Bakanlık bu noktada son olarak zararın giderilmesi noktasında birçok Danıştay kararının bulunduğunu belirtmiş ve etkili bir olağan kanun yolu olan tam yargı davası açma yolunun tüketilmeden yapılan başvuruda, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

29. Bakanlık daha sonra başvurunun esasına dair görüşlerini açıklamıştır. Bakanlığa göre idare, yüksek lisans programına giriş sınavının iptali sonrasında iptal edilen idari işlem ve bu işleme bağlı olarak tesis edilen işlemleri tüm hukuki sonuçları ile birlikte geri almak zorundadır. Bakanlığa göre ayrıca bu zorunluluk gereğince idare, yürütmeyi durdurma ve sonrasında verilen iptal kararı sonrasında başvurucunun kaydını silmek zorundadır. Bakanlık somut olaydaki uyumsuzluğun bu hususa ilişkin olmadığını, idarenin hatası nedeniyle başvurucunun elde ettiği öğrenci statüsünün kazanılmış bir hak olarak görülüp görülemeyeceğine ilişkin olduğunu belirtmiştir.

30. Bu tespit sonrasında Bakanlık; bir üniversiteye kabulde sınavda başarılı olma koşulunun getirilmesinin eğitim hakkına yönelik izin verilen bir sınırlama olduğunu, başvurucunun da somut olayda bu koşulu yerine getirmediğini ifade etmiştir. Bakanlığa göre bu koşul yerine getirilmeksizin hatalı olarak elde edilen öğrencilik statüsünün geri alınmaması talep edilemez. Son olarak Bakanlık, mahkeme kararında başvurucunun yeniden yapılacak bir sınav sonrasında diplomasını alabileceğinin belirtildiği hususuna da vurgu yapmıştır. Bakanlık, başvurucunun şikâyetlerinin incelenmesi sırasında bu açıklamaların dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

31. Bakanlık, başvurucunun tam yargı davası açabileceğinden bahisle başvuru yollarının tüketilmediği yönünde görüş bildirmiştir.

32. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir.

33. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (*Ismail Buğra İşlek*, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

34. Başvuru yollarının tüketilmesi gereğinden söz edilebilmesi için öncelikle hukuk sisteminde hakkının ihlal edildiğini iddia eden kişinin başvurabileceği idari veya yargısal bir hukuki yolun öngörülmüş olması gerekmektedir. Ayrıca bu hukuki yolun iddia edilen ihlalin sonuçlarını giderici, etkili ve başvuru açısından makul bir çabayla ulaşılabilir nitelikte olması ve sadece kâğıt üzerinde kalmayıp fiilen de işlerliği olması gerekmektedir. Olmayan bir hukuki yolun tüketilmesi başvurucudan beklenemeyeceği gibi hukuken veya fiilen etkili bulunmayan, ihlalin sonuçlarını düzeltici bir vasıf taşımayan veya aşırı ve olağan olmayan birtakım şekli koşulların öngörülmesi nedeniyle fiilen erişilebilir ve kullanılabilir olmaktan uzaklaşan başvuru yollarının tüketilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır (*Fatma Yıldırım*, B. No: 2014/6577, 16/2/2017, § 39; *Erol Aksoy (2)* [GK], B. No: 2016/11026, 12/12/2019, § 50).

35. Somut olayda başvuru, almış olduğu eğitimin sonucunda kendisine diploma verilmesini idareden talep etmiştir. Ancak idare, giriş sınavının Diyarbakır 1. İdare Mahkemesince iptal edildiğini gerekçe göstererek eğitimini başarı ile tamamlayan başvurucaya diploma vermemiştir. İhlal iddiasının konusunu da başvurucaya diploma verilmemesi şeklindeki bu işlem oluşturmaktadır. Bu durumda eğitimini başarı ile tamamlayan başvurucaya diploma alması sonucunu doğurabilecek bir yol, somut olay bakımından etkili bir yol olarak kabul edilebilecektir. Bir diğer deyişle eski hâle getirme (*restitutio in integrum*) ilkesine uygun olacak bir başvuru yolu somut olay bakımından etkili bir yol olarak değerlendirilebilecektir. *Eski hâle getirme* ilkesine uygun olan başvuru yolunun ise diploma verilmemesine ilişkin idari işlemin hukuk âleminde kaldırılması sonucunu doğuracak bir niteliği olan iptal davası olduğunda kuşku yoktur.

36. İdari işleme karşı açılan iptal davasının amacı, idari işlemin hukuka aykırılığının tespit edilmesini ve işlemin iptal edilmesi suretiyle işlemin tesisinden önceki duruma geri dönülmesini sağlamaktır. Bireysel bir işleme karşı açılan iptal davasında kurulan iptal hükümü geçmişe etkili olup idari işlemi geçmişe yönelik olarak hukuk âleminde kaldırır. Diğer ifadeyle idari mahkeme tarafından iptal edilen bir idari işlem, hiç tesis edilmemiş sayılır (*Erol Aksoy (2)*, § 52). Ancak tam yargı davası, ilgilinin bir idari işlem ya da eylemden kaynaklanan maddi veya manevi zararın tazminini sağlayan bir yol niteliğini taşımakta; idari işlemin hukuk âleminde kaldırılması sonucunu doğuracak bir niteliği içinde barındırmamaktadır.

37. Sonuç olarak başvurucaya ihlal iddiasının konusunu oluşturan diploma verilmemesi şeklindeki idari işlemin sonuçlarını düzeltici nitelik taşıyan yolun bir iptal davası ile gerçekleştirilebileceği, tam yargı davası neticesinde ulaşılabilecek sonuçun başvurucaya eğitiminin geçersiz kılınması sonucunu doğuran diploma vermemesi şeklindeki işlem üzerinde bir etki yapmayacağı anlaşılmıştır. Bu nedenle başvurucaya iptal davası yolunu tükettikten sonra bireysel başvuruda bulunması hususu dikkate alındığında etkili başvuru yolunu tükettiği değerlendirilmiştir.

38. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

39. Anayasa'nın 42. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılmaz."

40. Eğitim, Anayasa tarafından doğrudan güvence altına alınmış bir haktır. Ayrıca eğitim, çok özel bir kamu hizmeti olarak sadece doğrudan faydaları olan bir hizmet değil geniş sosyal fonksiyonları da olan bir hizmettir. Demokratik bir toplumda insan haklarının sağlanması ve devamı için eğitim hakkının vazgeçilmez ve temel bir katkısı olduğu da aşikârdır (*Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri*, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 66). Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında eğitim hakkının yükseköğrenim seviyesini de kapsadığına (*Hikmet Balabanoglu*, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 28; *İhsan Asutay*, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 36), belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına etkili bir biçimde erişimin sağlanmasını güvence altına aldığına (*Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri*, § 68), kamu otoritelerine bireyin eğitimi ve öğrenim almasını engellememe şeklinde bir negatif ödev yüklediğine (*Adem Öğüt ve diğerleri*, B. No: 2014/20527, 22/11/2017, § 44; *Yüksel Baran*, B. No: 2012/782, 26/6/2014, § 36) karar vermiştir.

41. Bununla birlikte eğitim kurumlarına erişim hakkı, eğitim hakkının sadece bir yönünü oluşturmaktadır. Hakkın etkili olması için buna ilave olarak eğitim alan kişi *aldığı eğitimden menfaat sağlama* imkânına da sahip olmalıdır. Bu imkânı sahip olabilmek için ise bir ülkede yürürlükte olan kurallara uygun olarak tamamlanan eğitimin ülkenin resmî makamlarınca tanınması gerekmektedir (*Rauf Bekiroğlu*, B. No: 2014/127, 19/7/2017, § 25).

42. Başvurucunun almış olduğu eğitimin sonunda diploma verilmesini istemesi, aldığı eğitimden menfaat sağlaması ve eğitiminin ülkenin resmî makamlarınca tanınması için bir gerekliliktir. Aksi takdirde başvuru, aldığı eğitimden menfaat sağlayamadığı için eğitimi geçersiz kılınmış olacaktır. Bu nedenle başvurucuya tamamlanmış olduğu eğitim sonrasında diploma verilmemesi, dolayısıyla bu eğitimin geçersiz sayılması başvurucunun eğitim hakkına müdahale edilmesi anlamına gelir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

43. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

44. Yukarıda anılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 42. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın 42. maddesinde ya da ilgili diğer maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

1. Kanunilik

45. Başvurucunun eğitim hakkına yönelik diploma verilmemesi şeklindeki müdahalenin temeli, yüksek lisans programına giriş sınavının idare mahkemesince iptal edilmesidir. İdare 2577 sayılı Kanun'un 28. maddesinin birinci fıkrası gereğince iptal kararını uyguladığı gerekçesiyle başvurucuya diploma vermemiştir. Bu nedenle 2577 sayılı Kanun'un

28. maddesinin (1) numaralı fıkrasının *kanunla sınırlama* ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

II. Meşru Amaç

46. Taşındığı öneme karşın eğitim hakkı, niteliği gereği bazı düzenlemelere tabidir. Şüphesiz eğitim kurumlarını düzenleyen kurallar, toplumun ihtiyaç ve kaynakları ile eğitimin farklı düzeylerine has özelliklere göre değişiklik gösterebilir. Bu nedenle devletin bu konuda yapacağı düzenleme ve uygulamalarda belli bir takdir alanına sahip olduğunun kabulü gerekir (Ünal Yıldırım, B. No: 2013/6776, 5/11/2014, § 42; Savaş Yıldırım, B. No: 2013/6258, 10/6/2015, § 42). Devletin bu takdir alanı eğitim kurumunun seviyesi yükseldikçe artar, buna karşılık eğitimin birey ve toplum bakımından önemine bağlı olarak azalır (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, § 67). Devletin sahip olduğu takdir yetkisi, toplumun ihtiyaçlarını gözeterek var olan eğitim kurumlarını kaldırmayı veya statülerinde değişiklik yapmayı da kapsamaktadır. Şüphesiz devletin belirtilen bu takdir alanı içinde hareket ederken meşru bir amaca dayanan değişiklikler yapması da kendisinden beklenecektir (Melih Sivas, B. No: 2016/15634, 28/6/2018, § 58).

47. Anayasa'nın 42. maddesinde eğitim hakkının sınırlandırılmasına ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır. Bununla birlikte eğitim hakkının mutlak ve sınırsız bir hak olduğu düşünülemez. Nitekim anılan maddenin ikinci fıkrasında yer verilen "*Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.*" ifadesi ile devlete bir takdir alanı yaratılmıştır. Eğitim hakkının Anayasa'nın *Sosyal ve Ekonomik Haklar* bölümünde düzenlendiği hususu da gözetildiğinde devlete tanınan bu takdir hakkının özünde bir *sınırlama* yetkisi de içerdiği anlaşılmaktadır. Öte yandan Anayasa'da diğer haklardan farklı olarak eğitim hakkının sınırlanması hususunda kanun koyucuyu bağlayan belli bir meşru amaçlar listesi bulunmamaktadır. Dolayısıyla kanun koyucunun eğitim hakkının sınırlanması hususundaki takdir aralığının geniş olduğu ifade edilebilir. Ancak kanun koyucunun bu takdir yetkisinin Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olduğu açıktır (Adem Öğüt ve diğerleri, § 53).

48. Anayasa'nın 138. maddesinin "*Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.*" biçimindeki son fıkrasında düzenleme altına alınan mahkeme kararlarının uygulanması ilkesi, Anayasa'nın temel ilkelerinden birini oluşturmaktadır. Somut olayda idarenin diploma vermemek suretiyle gerçekleştirdiği müdahalenin temeli mahkeme kararlarının uygulanması şeklindeki anayasal ilkeye dayanmaktadır. Bu sebeple somut olaydaki müdahalenin mahkeme kararlarının uygulanması şeklinde ifade edilebilecek bir meşru amaçla gerçekleştiği sonucuna varılmıştır (benzer bir değerlendirme için bkz. Özcan Özsoy, B. No: 2014/5881, 15/2/2017, § 43).

III. Ölçünlük

(1) Genel İlkeler

49. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçünlük ilkesi *elverişlilik, gereklilik ve orantılılık* olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, *gereklilik* amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılacak istenen amaç arasında makul

bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; *Mehmet Akdoğan ve diğerleri*, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

50. Buna göre eğitim hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için amacı gerçekleştirmeye *elverişli* olmasının yanında *gerekli* olması da gerekir. *Gereklilik* yukarıda da belirtildiği üzere hakka müdahale teşkil eden birden fazla araç arasından hakkı en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Hak ve özgürlüğü sınırlayan tedbirlerden hangisi diğerlerine nazaran hakkın norm alanına daha az müdahale edilmesi sonucunu doğuruyorsa o tedbirin tercih edilmesi gerekir. Bununla birlikte hakka müdahale oluşturacak aracın seçiminde kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir payının bulunduğu da kabul edilmelidir. Zira yetkili kamu makamları, öngörülen amaca ulaşılması bakımından hangi aracın etkili ve verimli sonuçlar doğuracağına ilişkin olarak isabetli karar verme noktasında daha iyi bir konumdadır. Özellikle alternatif aracın bulunmadığı veya mevcut alternatiflerin öngörülen meşru amaca ulaşılması bakımından etkili olmadığı ya da daha az etkili olduğu durumlarda kamu makamlarının araç seçimi hususundaki tercih yetkisinin *gereklilik* kriterini sağlamadığının söylenebilmesi için çok güçlü nedenlerin bulunması gerekir.

51. Öte yandan eğitim hakkına yönelik müdahaleler orantılı olmalıdır. Orantılılık sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvuru sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre eğitim hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvuru hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantsız olmaması gerekir.

52. Seçilen aracın ulaşılmak istenen amaçla kıyaslandığında bireye orantsız bir külfet yüklemiş olduğunun saptanması, ihlal sonucuna ulaşılabilmesi için bazı hâllerde tek başına yeterli olmayabilir. Kişiye yüklenen külfeti dengeleyici mekanizmaların var olup olmadığı da büyük önem taşımaktadır. Elverişli ve gerekli olduğu hükümüne varılan aracın seçilmiş olması nedeniyle kişiye yüklenen aşırı külfeti hafifleten hukuksal mekanizmalar mevcutsa bir ihlalin olmadığı sonucuna varılabilir.

53. Eğitim hakkına yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığı değerlendirilirken başvuru hakkının ve idarenin kusurlarının bulunup bulunmadığı da gözönünde bulundurulur. Bu bağlamda tarafların yasal yükümlülüklerinin neler olduğu, bunların yerine getirilmesinde ihmalkârlık gösterilip gösterilmediği ve ihmalin varlığının tespiti hâlinde bunun hukuka aykırı sonucun doğmasında bir etkisinin bulunup bulunmadığı da dikkate alınır.

54. Öte yandan idarenin *iyi yönetim* ilkesine uygun hareket etme yükümlülüğü bulunmaktadır. İyi yönetim ilkesi, kamu yararı kapsamında bir konu söz konusu olduğunda kamu otoritelerinin uygun zamanda, uygun yöntemle ve her şeyden önce tutarlı olarak hareket etmelerini gerektirir (mülkiyet hakkı bağlamında benzer değerlendirme için bkz. *Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım*, B. No: 2013/711, 3/4/2014, § 68; *Ayten Yeğenoğlu*, B. No: 2015/1685, 23/5/2018, § 44).

55. İdarenin hatalı işleminden kaynaklanan eğitim hakkına yönelik müdahalenin orantılı olup olmadığını tespitinde idarenin hatalı işlemi karşısındaki tutumunun yanında işlemin fark edilmesinde geçen süre, hatanın düzeltilmesi için seçilen yöntem, başvurucuya

yüklenen külfetin ağırlığı önem arz etmektedir (mülkiyet hakkı yönünden benzer değerlendirme için bkz. *Tevfik Baltacı*, B. No: 2013/8074, 9/3/2016, § 71). Bu bağlamda hatalı işlemin düzeltilmesinin muhatap olan kişi üzerinde aşırı bir yükse sebep olunmamalıdır (mülkiyet hakkı bağlamında benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. *Kırca Mühendislik İnş. Turz. Tic. ve San. A.Ş.*, B. No: 2014/6241, 29/9/2016, § 75; *Kuddis Büyükkallı*, B. No: 2014/3941, 5/10/2017, § 63). Bütün bu değerlendirmeler çerçevesinde hatalı idari işlemin oluşmasında idarenin de payının bulunduğu durumlarda farklı bir yaklaşımın benimsenmesi ve başvuru üzerinde aşırı ve orantısız bir yükse sebep olup olunmadığının tespit edilmesi gerekir. Özellikle hatanın önemli ölçüde idarelerden kaynaklandığı durumlarda muhatap üzerindeki yük konusunda daha hassas oluması gerekir (mülkiyet hakkı bağlamında benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. *Ayten Yeğenoğlu*, § 46).

56. Usule ilişkin güvencelerin varlığı orantılılık değerlendirmesinde önemli bir rol oynayabilir. Bu bağlamda müdahalenin hukuka aykırılığının ileri sürülebileceği veya müdahale nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararların tazmin edilmesinin istenebileceği hukuk yollarının olmaması da bazı durumlarda kişiye yüklenen külfeti ağırlaştırıcı bir unsur olarak görülebilir. Bu bakımdan kişinin hukuka aykırılık iddialarının bir mahkeme tarafından etkili bir biçimde incelenmesi müdahalenin orantılılığı bakımından ehemmiyet arz etmektedir.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

57. Somut olayda başvuru, Üniversite tarafından yapılan yüksek lisans programına giriş sınavına girmiş ve başarılı olmuştur. Anılan sınava karşı üçüncü bir kişi tarafından dava açılmış ve anılan davada sınav işleminin yürütülmesinin durdurulmasına karar verilmiştir. Yürütmenin durdurulması kararı Üniversiteye kısa sürede tebliğ edilmiştir. Başvuru, yargılamanın devamı süresince eğitimi devam ettirmiş ve başarı ile tamamlamıştır. Başvurucunun eğitimini hukuka aykırılıktan tamamlamasından kısa bir süre sonra sınav işlemi Diyarbakır 1. İdare Mahkemesince iptal edilmiştir. İdare, eğitimi başarı ile tamamlayan başvurucuya iptal kararını gerekçe göstererek diploma vermemiştir.

58. Hukuk güvenliği ve hukukun üstünlüğünün sağlanabilmesi için devletin her türlü işlem ve eyleminin yargı denetimine açık olması gerekir. Nitekim Anayasa'nın 125. maddesinin birinci fıkrasının ilk cümlesinde "*İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır*" denilmek suretiyle bu husus anayasal güvenceye kavuşturulmuştur. Ancak hukuk güvenliğinin ve hukukun üstünlüğünün sağlanması için devletin işlem ve eylemlerine karşı yargı yolunun açık tutulması yeterli olmayıp yargı mercileri tarafından verilen kararların gecikmeksizin uygulanması da gerekir. Yapılan yargısal denetim neticesinde bir işlemin hukuka aykırı olduğu tespit edilmesine rağmen işlem iptali yönündeki kararın uygulanmaması, devletin işlem ve eylemlerine karşı yargı yolunun açık tutulmasını anlamsız hâle getirir. Zira hukuk güvenliği ve hukukun üstünlüğü sadece hukuka aykırılıkların tespit edilmesiyle değil bunların tüm sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasıyla sağlanabilir (AYM, E.2012/73, K.2013/107, 3/10/2013).

59. Anayasa'nın 138. maddesinin dördüncü fıkrasına göre yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır. Bu hükümde mahkeme kararlarına uyma ve bu kararları değiştirmeksizin yerine getirme hususunda yasama ve yürütme organları ile idare lehine herhangi bir istisnaya yer verilmemiştir. Yargı kararlarının ilgili kamu makamlarınca zamanında yerine getirilmediği bir devlette, bireylerin yargı kararıyla kendilerine sağlanan hak ve özgürlükleri tam anlamıyla kullanabilmeleri mümkün

olmaz. Dolayısıyla devlet, yargı kararlarının zamanında icra edilmesini sağlayarak bireyler aleyhine oluşabilecek hak kayıplarını engellemekle ve bu yolla bireylerin kamu otoritelerine ve hukuk sistemine olan güven ve saygılarını korumakla yükümlüdür. Bu sebeple Anayasa'nın 2. maddesinde öngörülen hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak bireylerin kamu otoritesi ve hukuk sistemine olan güven ve saygılarını koruma adına vazgeçilemez bir görev ifa eden yargı kararlarının zamanında icra edilmeyerek sonuçsuz bırakılması kabul edilemez (bazı farklılıklarla birlikte bkz. *Arman Mazman*, B. No: 2013/1752, 26/6/2014, § 61).

60. İptal kararının uygulanmasının anayasal olarak zorunlu olduğu hususunda duraksama bulunmamaktadır. Ancak bazı hâllerde kararın ne şekilde uygulanacağı açık olmayabilir. Bu gibi hâllerde idarenin mahkeme kararının nasıl uygulanacağını belirleme hususunda belli ölçüde takdir yetkisine sahip olduğunun kabulü gerekir. Bununla birlikte idarenin haiz olduğu bu takdir yetkisi hiçbir zaman işlemin uygulanmasından kaçınacak bir yöntemin tercih edilmesini içermemektedir. İdare, mahkeme kararının gerekçesini de gözneterek en uygun çözüm yolunu geliştirme yükümlülüğü altındadır. Mahkeme kararının uygulanmasının davanın tarafı olmayan üçüncü kişilerin haklarını da etkileme potansiyeline sahip olduğu durumlarda idarenin bu kişilerin de haklarını zedelemeyecek veya mümkün olduğunca az zedeleyecek bir uygulama tarzı benimsemesi gerekir.

61. Olayda idare, mahkeme kararını uygulamak amacıyla başvurusunun iptal edilen sınava dayalı olarak tamamladığı eğitimini geçersiz saymıştır. İdare mahkemesinin iptal kararının uygulanmasında usulüne uygun ilan yapılmaması sebebiyle söz konusu sınava katılmayanların menfaatinin bulunduğu açıktır. Bu kişilerin menfaatlerinin korunması amacıyla sınavın tekrarlanmasının elverişli bir araç olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Bununla birlikte idarenin sınavı tekrarlayıp tekrarlamadığı dosyadan anlaşılammakla birlikte başvurusunun eğitimini geçersiz saydığı görülmektedir. İptal kararının uygulanması ve ilk sınava usulsüz ilan sebebiyle katılmamış kişilerin menfaatlerinin korunması amacıyla ulaşılmaması bakımından başvurusunun eğitimini geçersiz sayılmasının elverişli bir araç olduğu noktasında soru işaretleri oluşmaktadır. Diğer bir ifadeyle başvurusunun eğitiminin geçersiz sayılmasının sınavın tekrarlanmasında yararı bulunan kişilerin menfaatlerinin korunması amacıyla ulaşılmamasını temin edeceği konusu tereddüt uyandırıcıdır. Zira sözü edilen kişilerin haklarına kavuşabilmesi bunlar yönünden aynı koşullarda yeni bir sınav açılmasıyla sağlanabilmektedir. Bununla birlikte bu hususun gereklilik testinde tartışılmasının daha isabetli olacağı değerlendirilmiştir.

62. İdarece 22/1/2013 tarihinde yapılan sınava ilişkin ilanın usulsüz olmasından dolayı arulan sınava giremeyenlere yeni bir hak tanınması oldukça önemlidir. İdarenin bu kişilerin haklarının korunması amacıyla sınavı aynı koşullarda tekrarlamasının gerekliliği tartışmasıdır. Ancak önceki sınavı kazanarak usulüne uygun bir şekilde eğitimlerini tamamlayan kişilerin eğitiminin geçersiz sayılması oldukça ağır bir müdahaledir. Bu sebeple idarenin bu nitelikteki ağır bir müdahaleye ancak daha hafif, alternatif bir aracın bulunmaması hâlinde ve son çare olarak müracaat etmesi gerekir.

63. Somut olayda idarenin daha hafif müdahale teşkil eden alternatif bir aracın bulunup bulunmadığını irdelemediği görülmektedir. İdare önceki sınava katılmayanların haklarının korunması amacıyla aynı koşullarda yeni bir sınav yapılmasının neden yeterli olmadığını, bunun yanında önceki sınava katılanların eğitimlerinin de geçersiz sayılmasının zorunlu olduğunu ortaya koyamamıştır. İdarenin başvurucuya daha az külfet yükleyen başka bir aracın seçilmesinin mümkün olup olmadığıyla ilgili bir değerlendirme yapmadığı

anlaşılmıştır. Öte yandan Mahkeme de bu yönde bir tartışma yapmamıştır. Mahkeme iptal kararının uygulanmasının başvurunun eğitim programdan kaydının silinmesini gerektirdiğini ifade etmiş ise de bu görüşün sınavı başarı ile geçen ve iptal davasının tarafı olmayan kişilerin haklarını gözetenkten uzak olduğu vurgulanmalıdır. Mahkeme kararında bu nitelikteki kişilerin de mağdur edilmeyeceği daha hafif araçların mevcut olup olmadığından bağımsız olarak bu sonuca ulaşılmış, iptal kararının mahiyetinin başvurunun konumundaki kişilerin kayıtlarının silinmesini gerektirdiği kabul edilmiştir. İdareyi tarafların menfaatleri arasında denge kurma yükümlülüğünden kurtaran bu şekildeki bir uygulama tarzı Anayasa'nın 13. maddesiyle uyumlu olmayacağı gibi Anayasa'nın 138. maddesinin bunu emrettiği de ifade edilemez. Bu nedenle başvurunun eğitimin geçersiz sayılmasının gerekli bir araç olduğunun söylenmesi bu koşullarda güçtür.

64. Son olarak müdahalenin orantılı olup olmadığına da incelenmesi gerekir. Orantılılıkta dikkate alınacak hususlardan biri etkili bir yargısal denetim yapıp yapılmadığıdır. Olayda başvuru, dava konusu işleme yönelik olarak iddia ve şikâyetlerini Mahkeme önünde etkin bir biçimde ileri sürebilmiş; başvuru yargılama sürecinde dezavantajlı bir pozisyona düşürülmemiş, Mahkeme başvurunun esaslı iddialarını karşılayarak hükümünü kurmuştur.

65. Orantılılıkta ikinci olarak dikkate alınacak husus, müdahalenin gerçekleşmiş olmasında başvurunun kendi fiilinin etkisinin veya katkısının bulunup bulunmadığıdır. Somut olayda sınavın iptal edilmiş olmasında başvurunun hiçbir kusuru bulunmamaktadır. Her ne kadar mahkeme kararında aksi ifade edilmiş ise de başvurunun sınava giriş koşullarını taşıdığı izahı varestedir. Sınav ilanın usulüne uygun yapılmamış olması başvurunun sınava giriş koşullarıyla ilgili bir eksikliğe yol açmamaktadır. Başvuru mevzuatta ve ilanda aranan tüm koşulları sağlamıştır. Sınav ilanındaki eksiklikler sınavın geçerliliğini etkilese de başvurunun sınava giriş koşullarını sağladığı gerçeğini değiştirmemektedir. Dolayısıyla başvurunun eğitiminin geçersiz sayılması sonucuna katlanmasını haklı kılan bir fiili tespit edilememiştir.

66. Eğitim hakkına yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığı hususunda dikkate alınacak diğer bir unsur idarenin fiilidir. Olayda sınavın iptali edilmesinin asıl sebebi sınavın ertelenmesi kararından sonra usulüne uygun bir ilan yapılmadan sınavın tekrarlanmış olmasıdır. İlanın usulüne uygun yapılması sorumluluğunun idarede olduğu açıktır. Dolayısıyla ilanı usulüne uygun olarak yapılmayarak sınavın iptaline yol açılmasında asıl sorumluluk idareye aittir. Öte yandan idarenin iptal kararının gereğini yerine getirmek için yeterince hızlı davrandığı da söylenemez. İdare, yürütmenin durdurulması kararını tebellüğ etikten sonra işlemini düzeltme noktasında herhangi bir adım atmamış; başvurunun eğitimini tamamlamasına müsaade etmiş ancak başvurunun eğitiminin tamamlamasından yaklaşık 2 yıl 5 ay sonra eğitiminin geçersiz sayıldığını başvurucuya bildirmiştir. Bu durumda idarenin iyi yönetim ilkesine uygun hareket etmediği anlaşılmaktadır.

67. Sonuç olarak başvurunun yüksek lisans eğitiminin geçersiz sayılması suretiyle eğitim hakkına yapılan ağır müdahalenin sınavın iptaline ilişkin mahkeme kararının uygulanmasında menfaati bulunan kişilerin haklarının korunması için başvurulabilecek son çare olduğu idarece ortaya konulamamıştır. Ayrıca sınavın iptal edilmesinde başvurunun kusurunun bulunmadığı, tüm kusurun idareye ait olduğu, idarenin başvurunun eğitimini tamamlamasının üzerinden uzunca bir süre geçtikten sonra iyi yönetim ilkesine aykırı olarak durumu düzeltme yoluna gittiği ve başvurunun bu sonuca katlanmasını gerektiren haklı gösterebilecek bir nedenin bulunmadığı gözetildiğinde sınavın iptaline ilişkin kararın

uygulanmasındaki kamusal yarar ile başvurunun yüksek lisans eğitiminin tanınmasındaki bireysel yarar arasında adil bir dengenin kurulmasında başarısız olduğu sonucuna ulaşmıştır.

68. Açıklanan gerekçelerle somut olayda Anayasa'nun 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

69. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

70. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur.

71. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Doğan* ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (*Aligül Alkaya ve diğerleri* (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

72. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan*, §§ 55, 57).

73. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın

yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (*Mehmet Doğan*, §§ 58, 59; *Aliğül Alkaya ve diğerleri (2)*, §§ 57-59, 66, 67).

74. İncelenen başvuruda eğitim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Eğitimi tamamladığı anlaşılan başvurucuya diploma verilmemesi şeklindeki müdahalenin idarenin işleminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Mahkeme de ihlali giderebilmiştir.

75. Bu durumda eğitim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 2. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

76. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla *eski hâle getirme* kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için eğitim hakkının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya tazminat ödenmesi gerekmekte ise de başvurucunun tazminat talebinde bulunmaması sebebiyle tazminata hükmedilmemiştir.

77. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın **KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA**,

B. Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının **İHLAL EDİLDİĞİNE**,

C. Kararın bir örneğinin eğitim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 2. İdare Mahkemesine (E.2016/410, K.2016/1245) **GÖNDERİLMESİNE**,

D. 257,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya **ÖDENMESİNE**,

E. Ödenenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal **FAİZ UYGULANMASINA**,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 13/1/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Basri BAĞCI